

Maja VRTULEK
Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb
Restauratorski centar Ludbreg

KONZERVATORSKO - RESTAURATORSKI RADOVI NA MISNOM RUHU

Kazula, kataloški broj 3.7.

U Restauratorskom centru Ludbreg, Odsjeku za tekstil, kontinuirano se provodi konzervatorsko-restauratorski postupak na obnovi misnog ruha iz stalnog postava zbirke sakralne umjetnosti. Zbirka je smješтана u kapeli Sv. Križa u dvorcu Batthyany u Ludbregu, a na obnovi se radi od 2003. godine. Kazula kataloški broj 3.7., tako je već peta kazula restaurirana u našoj radionici. U tijeku je postupak na sljedećoj kazuli, kataloški broj 3.1., čiji se završetak planira za 2009. godinu.

Opis predmeta

Kazula datira iz zadnje četvrtine 19. stoljeća, a potječe iz Austrije ili Njemačke. Njene dimenzije su približno 114,4 x 69,3 cm. RKT župa Sv. Jurja u Svetom Đurđu vlasnik je kazule. Korisnik je POU "D. Novak" iz Ludbrega za stalni postav zbirke sakralne umjetnosti smještene u kapeli Sv. Križa u dvorcu Batthyany u Ludbregu.

Kazula je izrađena iz bijelog (pamučno/svilenog) damasta s florealnim uzorkom koji teče dijagonalno, dok je središnji umetak izrađen od bijele svilene tkanine na kojoj je strojno izrađen vez raznobojnim svilenim nitima (zlatna, žuta, smeđa, crvena, zelena, i ljubičasta) tvoreći stilizirane motive koji izviru i spajaju se u motivu krune. U središtu motiva dominira razvedeni list akantusa i stilizirane granate jabuke, naizmjenično u crvenoj i ljubičastoj boji. Cijeli motiv dodatno je ukrašen bordurom u zlatno-smeđem i ljubičastom tonu. Na stražnjoj strani kazule, bočni dijelovi su načinjeni iz istog materijala kao i na prednjem dijelu, dok je središnji dio u obliku križa. Na sjecištu krakova križa u četverolisnom motivu nalazi se motiv križa i monogram IHS.

Duž vanjskog ruba kazule nalazi se ukrasna pozamenterijska traka, kakva se nalazi i na vratnom izrezu te na spojevima središnjih (križa i središnjeg umetka) i bočnih dijelova kazule. Podstava je izrađena iz žute pamučne tkanine. Na podstavu prednjeg dijela kazule našivena je bijela pamučna traka (služila je za vezanje prednjeg dijela kazule na leđima).

Zatečeno stanje

Svi bočni dijelovi dobro su očuvani, bez vidljivih oštećenja tekstilnog nosioca, no površinski su onečišćeni prašinom i prljavštinom. Središnji umetak s prednjeg dijela kazule oštećen je u središnjem i gornjem dijelu prema vratnom izrezu (potpuno ili djelomično nečitak raport tkanja) dok je na leđnom križu raport tkanja čitljiv, a veća oštećenja uočena su na gornjem i donjem rubnom dijelu. Tkanina je prašnjava.

Pozamenterijske trake mjestimično su oksidirale, no uočena su i oštećenja niti na rubnom dijelu, posebno na traci koja spaja prednju i stražnju stranu kazule. Podstava je vidno zaprljana i prašnjava, uz sami rub vratnog izreza uočena su oštećenja. Na podstavi stražnjeg dijela kazule, uz rub vratnog otvora nalazi se štambilj župne crkve: ŽUPNI URED, 42233 SVETI ĐURĐ, B. Radića 4, (042) 677-359.

Opis provedenog konzervatorsko - restauratorskog zahvata

Prije početka konzervatorsko-restauratorskih radova načinjena je fotografska i grafička dokumentacija. Uzeti su uzorci za kvalitativnu analizu materijala svih tekstilnih i metalnih niti te poslani na analizu u Prirodoslovni laboratorij Hrvatskog restauratorskog zavoda. Uslijedio je suhi postupak čišćenja usisavanjem površinske prašine i prljavštine preko mreže na okviru. S obzirom da su na središnjim dijelovima uočena veća oštećenja tekstilnog nosioca i ukrasnog motiva, nije bilo moguće provesti parcijalnu konsolidaciju. Na gornjoj tkanini, markirani su rubovi pozamenterijskih traka, nakon čega je uslijedilo njihovo odvajanje.

Nakon odvajanja pozamenterijskih traka ispod tkanine na bočnim dijelovima pronađena je tkanina boje bjelokosti čiji uzorak tvore križevi koji teku dijagonalno tvoreći rombove u čijem sjecištu je kružnica u kojoj je upisan monogram IHS. Ovo otkriće dalo je naslutiti kako se radi o izvornoj tkanini od koje je bila izrađena kazula kat. br.3. 7. . Novo otkriveni sloj znatno je oštećen, najviše u gornjem vratnom i ramenom dijelu što je iziskivalo osiguranje dodatnog vremena i financijskih sredstava kako bi se u cijelosti mogao provesti konzervatorsko- restauratorski zahvat.

Novi sloj je fotografiran nakon čega je proveden suhi postupak čišćenja. Desni bočni dio s prednjeg dijela kazule cijelom dužinom izrezan je uz rub vanjske pozamenterijske trake. Uslijedio je mokri postupak čišćenja svih bočnih dijelova (i zatečeni i originalni sloj) kao i podstave s prednje i stražnje strane kazule. Postupak uklanjanja nečistoća u otopini neutralnog deterdženta (Hostapon T) i mlake destilirane vode proveden je u kadi s nagibom , nakon čega je slijedilo dugotrajno ispiranje, prvo tekućom vodom, a zatim nekoliko puta i u destiliranoj vodi. Nakon toga svi dijelovi su prosušeni, izravnete su oštećene niti, te je uslijedio postupak sušenja i to pod opterećenjem sa staklenim utezima. U međuvremenu, obojana je nova svilenka tkanina u lokalni ton za bočne dijelove

boje bjelokosti kao i za žutu podstavu.

Bočni dijelovi položeni su na novi sloj tkanine cijelom dimenzijom, dok su na podstavi parcijalno podložena oštećenja (vratni i rukavni izrez). Dodatno učvršćivanje oštećenih niti provedeno je ručnim šivanjem konzervatorskim bodom, na ravnoj podlozi (stakleni stol), pomoću polukružne igle i svilenog filameta obojana u lokalni ton. U toku postupka također je napravljena fotografska i grafička dokumentacija.

Središnji dio s prednjeg dijela kazule kao i križ sa stražnjeg dijela nije bilo moguće tretirati mokrim postupkom zbog raznobojnih niti na naličju tkanine koje u doticaju s kapilarnom vlagom puštaju obojenje na okolnu tkaninu. Zbog toga, su ti dijelovi relaksirani na Simpatex-u, nakon čega je bilo moguće izravnati oštećene niti. Leđni križ sastavljen je iz tri dijela, no tijekom konzervatorsko-restauratorskog zahvata tretiran je kao cjelina s obzirom da ga nije bilo potrebno rastavljati radi sanacije oštećenja. I ovi su dijelovi također konsolidirani novom svilenom tkaninom obojanom u lokalnom tonu. Oštećenja su dodatno učvršćena konzervatorskim bodom, svilenim filamentom. U dijelu na kojem nije bio čitljiv raport tkanja, posebno na prednjoj strani kazule, oštećene niti su učvršćene bez izvedbe rekonstrukcije motiva. Međupodstava s prednjeg i stražnjeg dijela kazule relaksirana je, na već opisani postupak, nakon čega su izravnati nabori koji su stvoreni na tkanini tijekom dužeg vremenskog perioda.

Na pozamenterijskim trakama, posebno na traci sa spoja prednje i stražnje strane kazule, oštećenja su konsolidirana tankim ripsom obojanom u lokalni ton, nakon čega su popucale i oštećene niti dodatno učvršćene za novi sloj tkanine. Uslijedilo je spajanje kazule u cjelinu, pri čemu treba napomenuti da je na bočnim dijelovima vraćena i prezentirana pronađena originalna tkanina.

Kao i za prethodne kazule, i za ovu je postojeći stalak na kojem je kazula bila izložena nadograđen prema njenim dimenzijama. Na postojeću armaturu učvršćen je dvostruki sloj Crejcat-a, koji je izmodeliran prema kosini i obliku ramenog dijela. Dodatna voluminoznost postignuta je s nekoliko slojeva vatelina, a završni sloj je od jerseja koji ujedno zadovoljava i estetsku funkciju (s obzirom da je u neutralnom tonu). Na ovako prilagođenom postolju postignuti je prirodni pad tkanine i spriječena je napetost tkanine u ramenom dijelu.

Nakon završenog kompletnog konzervatorsko-restauratorskog postupka kazula kataloški broj 3.7. vraćena je u stalni postav zbirke sakralne umjetnosti smještene u kapeli Sv. Križa u dvorcu Batthyany u Ludbregu.

Zaključak

Konzervatorsko-restauratorski postupak na tekstilnim predmetima zahtjevan je i složen posao. Iziskuje multidisciplinarni pristup za svaki pojedini predmet, a od restauratora zahtijeva što točnije predviđanje svih faza rada na temelju pregleda objekta.

Prednja strana kazule kat.br.3.7. prije zahvata

Stražnja strana kazule kat. br.3.7. prije zahvata

Detalj oštećenja na središnjem dijelu kazule, prije zahvata

Detalj središnjeg dijela kazule, nakon zahvata

Kazula kat. br. 3.7. nakon zahvata, prezentirana u sklopu izložbe " Aktivnosti u RC Ludbreg 2005.-2007.", Ludbreg dvorac Batthyany (29. svibnja- 29. lipnja 2008.)

U tome mu uvelike pomaže iskustvo, znanje kao i dostupna literatura. S obzirom na slojevitost tekstilnih predmeta kao što je i kazula kataloški broj 3.7. (gornja tkanina, međupodstava, podstava, ukrasne trake, i dr.) ponekad se može doći i do novih otkrića kako je bio slučaj i s opisanom kazulom, otkrivanjem originalnog sloja. Restauratori na osnovu novih podataka mogu rekonstruirati tijekom promjena na predmetu što je važno za poznavanje i očuvanje naše prošlosti za buduće naraštaje.

BILJEŠKE:

1. Sazvana je komisija koja je utvrdila da se radi o originalnoj tkanini, odlučeno je da će se ista prezentirati u okviru cjeline kazule, a noviji sloj adekvatno dokumentirati i deponirati.
2. Plitka kada- može se podešavati kut nagiba tako da nečistoće izlaze kroz donji otvor .
3. Stakleni utezi sprečavaju brzo sušenje, tkanina postupno gubi vlagu, a time se potpuno izravnavaju oštećenja na tkanini
4. Svi dijelovi kazule zasebno su izmjereni i u punoj dimenziji ucrtani na Hostaphan foliju
5. Relaksacija: sloj bugačice natopljene vodom, sloj Simpatex-a na čiju glatku stranu nalježe objekt, nakon čega se sve prekrije hostaphan folijom
6. Kompletan konzervatorsko- restauratorski zahvat provele su djelatnice Odsjeka za tekstil

RCL-a: Ada Vrtulek Gerić, viši restaurator tehničar i Maja Vrtulek, viši restaurator tehničar-voditelj radova, u nekim fazama sudjelovale su i Venija Bobnjarić-Vučković, voditeljica centra i Vesnica Abramović, suradnik restauratora tehničara

LITERATURA:

1. Dokumentacija konzervatorsko-restauratorskih radova Restauratorskog centra Ludbreg
2. Katalog izložbe " Stalnog postava zbirke sakralne umjetnosti" u kapeli Sv. Križa u dvorcu Batthyany u Ludbregu. Ludbreg, 1998.
3. Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. Zagreb, 1979.
4. M. Andrassy, " Vlakna II", Zrinski ,Čakovec, 2005.